

LAKEUKSILTA APUA LAULUMAILLE

Itä-Karjalan avustustoimikunta Pohjanmaalla 1921-22

Avustuseräyksiä Karjalan hätäkärsivien hyväksi alettiin puuhata Suomessa vuoden 1921 lopulla. Erityisen innostuneelta vaikutti isänmaallinen Pohjanmaa. Koko maassa oli 12.1.1922 saatu kerättyä jo yhteensä 700 000 kg viljaa, josta Etelä-Pohjanmaan osuus oli noin 100 000 kg.

Pohjanmaa ja Karjala ovat lyöneet käden kätchen jo ikimuistoisista ajoista. Etelä-Pohjanmaa on ollut yksi karjalaisten laukkukauppioiden kiintopisteistä, ja usean kylän kauppa pitänyt kauppias tuli Viennasta. Pohjalaisten yhteinen historia vienalaisten kanssa näkyi myös vuosien 1918-1922 heimosotien aikana.

Kiinnostukseni pohjalaisten panokseen Karjalan asiassa heräsi, kun selvisi myös isoisäni liikkuneen noina vuosina näillä lakeuksilla. Kun pakolaisaaltot helmikuussa 1922 alkoi, oli isoisäni mukana ja matkasi kohti Etelä-Pohjanmaata. Täällä hän asui muutamalla pohjalaistilalla Jalasjärvellä ja Peräseinäjoella, missä oli muitakin vienalaisia, Remsuja ja Melentjeffejä ainakin. Sittemmin hän palasi monen muun koti-ikävänsä vaivaavan vienalaisen kanssa takaisin omille laulumailleen.

Vaasan maakunta-arkistossa säilytettävien Itä-Karjalan avustustoimikunnan papereiden antamat tiedot valottavat pohjalaisten toimeliaisuutta ja intoa heimokansan auttamiseksi käytännön tasolla, sitä, miten yksi maakunta konkreettisesti tarjosi apuaan Itä-Karjalan kansalle. Jonkin verran näitä asiapapereita on käytetty hyväksi aikaisemmissä tutkimuksissa.

Avustustyön tarve syntyy

Karjalan vapauspyrkimykset vuosina 1918-1920 päättyivät epäonnistumiseen, ja Karjala jäi Neuvosto-Venäjälle. Karjalaan perustettiin ns. autonominen alue, Karjalan Työkansan Kommuuni, jonka Neuvosto-Venäjä katsoi täyttävän Tarton rauhan ehdot. Ruohonjuuritasolla tulkinta oli toinen, mikä kuvastuu myös Vaasan Jaakkoon eli J. O. Ikolan kirjoituksessa Vaasa-lehdessä 16.11.

1921: *"Kommunisti-komissarien lähettämät kurittomat rosvojoukot raastoivat viimeisen leipäpalkan Karjalan vaimojen ja lasten suusta [...] Pakko-ottojen nimissä ovat komissarit itselleen ja hengenheimolaisilleen riistäneet viimeiset elintarpeet, vieneet lehmät ja ainoan hevosenkin talosta. Ken hättäänsä, vaivojansa on uskaltanut valittaa, hän on vastavallankumouksellinen", ja tuomio on ollut lyhyt: vaimon ja lasten silmien edessä on isä lattialle lypsähtänyt."*

Tilanne Karjalassa ajautui lähes epätoivoiseksi ja purkautui lopulta aseellisenä kamppailuna. Siitä tuli Mauno Jokipiin mukaan karjalaisten oma porvarillinen kansannousu. Kapina päättyi helmikuussa 1922 pu-

naisten ylivoiman käydessä niin suureksi, että kapinajoukkojen oli perädyttävä Suomen rajan taakse. Mukana seurasivat siviilitkin, varmuuden vuoksi.

Heimopakolaisia alkoi siirtyä Suomeen jo syksyllä 1917. Itäkarjalaisten pakolaisten määrä vaihteli parin seuraavan vuoden aikana 2 000-3 000 välillä. Suurin pakolaisaalto Itä-Karjalasta rantautui Suomeen vuosien 1921-22 epäonnistuneen kapinan päätyttyä ja pakolaisten määrä lähenteli 12 000 henkeä. Osa jatkoivat matkaansa muihin maihin tai palasi takaisin Karjalaan Kremlin myönnettyä amnestian Karjalan pakolaisille.

Suomeen tulleille pakolaisille oli ryhdyttävä järjestämään apua. Niin tehtiin myös Pohjan-

maalla. Itä-Karjalan avustustoimikunnan taustamiehenä Etelä-Pohjanmaalla toimivat lapualainen Vihtori Kosola ja vaasalainen toimittaja Jaakko Oskari Ikola. Heidän johtama Itä-Karjalan avustuksen väliaikainen keskustoimikunta järjesti Seinäjoelle Rautatiehotellin tiloihin 27.11.1921 *"Karjalan pakolaisten avustustoimenpiteiden järjestelyä koskevan kokouksen"*. Siihen osallistui nelisenkymmentä henkilöä Etelä-Pohjanmaan eri pitäjistä.

Siellä Ikola esitteli suunniteltua toimintaa. Kokouksen tärkeimmäksi tehtäväksi tuli valita varsinainen keskustoimikunta vetämään Etelä-Pohjanmaan avustustoimintaa ja pitämään yhteyttä koko maan kattavan Itä-Karjalan avustustoi-

*Keräystulos Etelä-Pohjanmaalla 1921-1922 (viljat hehtolitroja)

	Rahaa	Ruis	Ohra	Kaura	Yht.	Rahana
Vimpeli	301,00	1,53	5,56	2,13	9,22	1 270,81
Kaskinen	3 226,10					
Kristiinan- kaupunki	3 504,80		1,60		1,60	230,40
Ilmajoki	5 630,50	53,33	75,08	81,33	209,74	27 837,28
Jalasjärvi	2 477,85	81,05	43,02	33,23	157,30	23 936,68
Lehtimäki	176,00	1,50	0,50		2,00	345,00
Alavus	3 018,71	28,2	12,4	20,6	61,2	8 772,00
Alajärvi	925,00	14,81	20,08	1,46	36,35	5 718,34
Töysä	559,25	21,59	9,77	5,94	37,30	5 870,86
Evijärvi	179,25	4,29	5,32	0,74	10,35	1 613,46
Alahärmä	1 030,40	8,66	22,26	4,82	35,75	5 215,36
Vetokannas						
Vaasa	850,00					
Vähäkyrö	1 007,00	30,37	45,82	24,50	100,69	13 926,00
Karjajoki	666,00	16,33	14,52	9,15	40,00	5 886,44
Isokyrö	941,25	37,00	50,00	27,65	114,65	16 422,50
Seinäjoki	6 064,00	23,22	16,55	12,33	52,10	7 718,94
Nurmo	1 619,75	26,28	16,46	7,57	50,13	7 824,50
Lapua	4 886,50	37,22	58,05	26,90	122,17	17 554,24
Jurva	339,50	14,35	34,43	8,28	57,06	8 314,82
Soini	247,50	6,44	7,43	3,85	17,72	2 588,50
Laihia	1426	19,45	31,78	19,86	71,09	9 903,62
Ylihärmä	511	12,58	53,81	9,50	75,89	10 893,20
Kortesjärvi	365,25	10,25	29,00	40,85	80,16	9 726,64
Kuortane	2 783,50	25,55	21,69	9,15	56,39	8 596,96
Kauhajoki	7 478,15	69,51	63,70	31,83	165,04	24 688,32
Isojoki	760,09					
Kurikka	3 728,00	87,00	60,00	47,00	194,00	28 704,00
Kauhava	3 654,70	30,00	25,00	25,00	80,00	11 310,00
Teuva	529,00	21,31	24,26	7,70	53,27	8 064,86
P-seinäjoki	2 588,60	25,80	24,53	32,43	82,76	11 146,62
Ylistaro	1 944,75	28,13	39,85	18,71	86,69	12 541,96
Lappajärvi	2 550,75	20,00	10,00	12,12	42,12	6 170,80
Vaasa	18203,80					
	84 173,95	758,05	822,53	525,93	2 102,91	302 793,10

KOKO KERÄYSTULOS, KAIKKI TAVARAT RAHANA YHTEENSÄ

458 484,27

mikunnan kanssa. Keskustoi-
mikunta valitsi erikseen työja-
oston käytännön asioiden hoi-
toa varten. Etelä-Pohjanmaan
työjaoston kokoonpano oli seu-
raava: puheenjohtajana toimi
maanviljelysneuvos **Edvard
Björkenheim**, sihteerinä J. O.
Ikola, rahastonhoitajana pank-
injohtaja **Juho Jouppi** Seinä-
joelta ja varastonhoitajana Vihtori
Kosola sekä jäsenenä
maanviljelijä **Rikhard Räng-
man** Ylistarosta.

Sen lisäksi jokaiseen pohja-
laiskuntaan tuli perustaa paik-
kallistoimikunnat käytännön
keräystyön järjestämiseksi. Ne
olivat keskustoiimikunnan alai-
sia. Kuntiin valitut paikallistoimikuntien
kokoonkutsujat oli-
vat taustaltaan valkoista ja isän-
maallista väkeä, sillä mukana
oli monia suojeluskuntien paik-
kallispäälliköitä ja tunnettuja
nimiä. Tässä joukossa olivat
esimerkiksi Kosola ja Artturi
Leinonen Härmästä.

Paikallistoimikuntien toi-
mintainnosta saa käsityksen
Vaasa-lehdessä 29.11.1921 jul-
kaistusta pikku-uutisesta. Vaas-
an paikallistoimikunta oli
poikkeuksellinen sikäli, että
mukana sen toiminnassa oli
edes vähän karjalaisia värejä
(Tanner & Manner):

”Vaasan paikallis- toimikunnalla

oli eilen illalla klo 8 Suo-
mal. Naisklubilla kokous. Pu-
heenjohtajaksi valittiin johtaja
N. Eskola ja sihteerinä toimi
toimittaja A. Mattila.

Kokouksessa keskusteltiin
avustuksen järjestämisestä Kar-
jalan pakolaisille ja perustettiin
tätä varten keskustoiimikunta,
johon valittiin puheenjohtajak-
si johtaja Eskola, sihteeriksi
toimittaja Mattila, varasihtee-
riksi arkkitehti Helenius, rahaston-
hoitajaksi pankinjoht. Luuto-
nen ja varastonhoitajaksi
kauppias Juho Tanner. – Varasto-
paikaksi kokous pyysi ja sai
toiminimi Tanner & Mannerin
kauppaliikkeen.

Keräyksen järjestäminen
annettiin rouvien Westbergin,
Vallinmäen ja Blomqvistin
huoleksi. He suunnittelevat ke-
räystävän, hankkivat kerääjät
j.n.e.

Edellämämainitun lisäksi päät-
ti toimikunta, että lähitulevai-
suudessa pidetään isänmaallinen
juhla Karjalan hyväksi. Juhlasta
huolehtivaan toimi-
kuntaan tulivat hrat Aarre, Varo

ja Manner sekä hrat Kuntsi,
Halme ja Helenius. Toimikun-
nalle annettiin vapaat kädet
määrätä missä ja milloin juhla
pidetään.

Karjalan viikoksi, jota vie-
tetään jouluk. 4-11 p:nä, myy-
dään taiteilija Toivo Vikstedtin
sommittelemaa Karjala-merk-
kiä.

Tänään klo 6 i.p. on Vaasan
keskustoiimikunnan kokous
Suomalaisella klubilla.”

Keräys tuottaa tulosta

Avunkeräyksessä keskityttiin
erityisesti viljan, vaatteiden,
rahan ja lahjapakettien kerä-
ämiseen. Viimeksi mainitut
kuulemma soveltuivat erityisesti
nuoremalle väelle: ”*Koululapset
voivat lähettää pienet lahjansa
karjalaisille valmiiksi tehdyissä
paketeissa. Niihin voidaan panna
kaikenlaista pikkutavaraa, esim.
vaikkapa yksikin savukelaatikko,
johon lähettäjä kirjoittaa terveisensä
ja nimensä; sukat, lapaset, so-
keri- tai kahvipaketti y.m. ovat
varmaan varsin tervetulleita ja
iloisia lahjoja sekä Karjalan
äideille ja lapsille että varsinkin
tupakka sotapolulle lähteneille
isille ja veljille*”. (Vaasa-
lehti 28.11.1921)

Varsinaisen keräyksen tulos
oli hyvä. Keräykset eri paikka-
kunnilla aloitettiin välittömästi
Seinäjoella pidetyn kokouksen
jälkeen, kun maakuntaan oli
saatu jakoon sitä varten paine-
tuksi keräyslistat. Keräys lähti
hyvin käyntiin ja se sai maa-
kunnan lehdissä, Ilkassa ja Vaas-
assa paljon julkisuutta. Kun
kampanja toukokuussa 1922
lopetettiin, oli keräystulos Poh-
janmaalla rahaksi muutettuna
458 484,27 markkaa.

Yksityiskohtaisemmin ke-
räyksen tulokset näkyvät kun-
nittain laaditusta taulukosta
*Keräystulos Etelä-Pohjanmaalla
1921-1922*, jossa on mukana
tiedot keräystuloksista rahan,
rukiin, ohran ja kauran osalta
sekä keräyksen lopullinen saldo.
Keräyksessä saatiin niiden lisäksi
vaatteita, kahvipannuja, suolaa,
tupakkaa, viljalankoja, lusikoita,
saippuaa ja paljon muuta tavaraa.

Kerätyillä varoilla kustan-
nettiin esimerkiksi sotaretkellä
tarvittavia asioita – mausereita,
niille pistoolikoteloita, suksia
ja suksivoiteita ym. – mutta
maksettiin taisteluissa haavoit-
tuneiden sairaalahoitoja sekä
kustannettiin myös muun muassa
matkoja ja tavaralähetyk-

siä Karjalaan.

Lahjoittajien joukossa
oli muutamia karjalaisiakin ni-
miä. Lahjapaketteja lähettivät
ainakin Mikko Remsu, K. S.
Lipkin Vöyryltä ja T. Sirkeinen
Virroilta. Karjalaisyhteyksis-
tään tunnettu vaasalainen Las-
sila & Tikanoja o/y lähetti
muun muassa viisi tusinaa vil-
lapaitoja ja 70 metriä sarkaa.
Yksistään Peräseinäjoella kerä-
ykseen osallistui rahallisella
panoksellaan sellaisia nimiä
kuin Jaakko Remsu, Wasili W.
Remsu, Juho Remsu ja Mikko
Remsu sekä Juho Harmujeff.

Keräyksen jälkeen

Varsinainen keräys suoritettiin
siis vuoden 1921 marras-
kuun ja 1922 toukokuun lopun
välillä. Sen jälkeen Itä-Karjalan
avustustoimikunnan Pohjan-
maan toiminta hiljeni: Pankki-
tilille oli jäänyt viimeisten til-
tysten jälkeen 16 596,79 mark-
kaa. Toiminnan hiipussa se jäi
kasvamaan korkoa.

Avustustoiminnan ydin-
joukko uskoi vuorenvarmasti
Karjalan uuteen nousuun ”ot-
ruatassa” kärsitystä tappiosta
huolimatta. Usko bolsevismiin
kukistumiseen näkyi työjaoston
keskenään 1920-luvun puolen
välin paikkeilla tekemässä so-
pimuksessa: näistä jäljellä ole-
vista varoista ”on muodostettava
vastaisia Karjalan vapaus-
pyrkimyksiä ja –taisteluja var-
ten ’rautainen rahasto’, joka
on säilytettävä pankissa korkoa
kasvamassa...”. Siinä vaiheessa
valveutuneen Pohjanmaan
tuli olla valmis tekemään oma
osansa Karjalan vapauttamisek-
si. Varojen käytöstä sovittiin
lisäksi, että niitä voidaan käyt-
tää myös ”*Karjalan vapaus-
taisteluissa mukana olleitten
invalidien ja puutteeseen jou-
tuneitten soturien avustamiseksi*”.

si”, joten aatteelleen ja Karja-
lan asialle vihkiytyneitä ei hy-
lätty tappionkaan muuttuttua to-
siasiksi.

Ikola kirjoitti Seinäjoella
25.6.1937 viimeisinä merkin-
töinään avustustoimikunnan
papereihin, että 31.12.1936
”rautaisessa rahastossa” oli ol-
lut varoja yhteensä liki 32 000
markkaa. Sen jälkeen Vaasan
maakunta-arkistossa olevassa J.
O. Ikolan yksityisarkiston
avustustoimikuntaa koskevissa
asiakirjoissa ei enää ole mer-
kintöjä.

Muista lähteistä ilmenee
kuitenkin, että jatkosodan aika-
na ”rautaisen rahaston” varat
voitiin sitten lopulta ohjata Itä-
Karjalan vapautustyöhön. Iko-
la oli lähettänyt kesällä 1942
noin 30 000 markkaa Osasto
Kuussaaren kautta käytettäväksi
sen ja Itä-Karjalan väestön
hyväksi. Varoilla oli hankittu
mm. radio, virsikirjoja ja raa-
mattuja. Samoin Lapualla
1920-luvun alkupuolella toimi-
neen Itä-Karjalan sotakoulun
perujen myymisestä saatuina
varoina lähetettiin Os. Kuus-
saarelle 10 000 markkaa.

KAI PAAJASTE, Vaasa

Lähteet ja kirjallisuutta:

Vaasan maakunta-arkisto.
J.O.Ikolan yksityisarkisto. Itä-
Karjalan avustustoimikunta
1921-1922.

Jokipii, Mauno: Vienen
heimosodat ja itsenäistymisajatu-
s.

Kallioniemi Timo: Prikaati
K. Heimosoturit jatkosodassa.
1992.

Karjalan Heimo 1-2/1999,
s.26-29 ja 3-4/1999, s. 46-49.

Nygård, Toivo: Itä-Karja-
lasta Suomeen 1917-1922 tul-
leet pakolaiset. Genos 67
(1996), s. 2-11, 46.

Kirje Kiimasjärven päämajasta

Kosolalle – Karjalan asiaa aktiivisesti ajaneelle ja sittemmin
kyseenalaistakin mainetta saaneelle lapualaiselle maanviljelijälle
– kirjoitetusta kirjeestä voi nähdä taisteluhengen kapinajoukoissa
olleen vielä tammikuussa 1922 varsin korkealla, vaikka materi-
aalinen puute metsäsissejä vaivasikin. Helmikuussa tilanne muuttui
jo radikaalisti, kun paine punaisten ylivoiman edessä kävi mah-
dottomaksi. Kirjeen on kirjoittanut Karjalan metsäsisjouskojen
päämajassa Pohjanmaalta lähtenyt vapaaehtoinen. (Kirjeen asu-
kielivirheineen on alkuperäinen).

K. M. S. J. Päämaja Kiimasjärvi 5/1 22
H. W. Kosola
Lapua

H W !